

Preek over Genesis 41

- Schildwolde, 22 juli 2018
- Kees van Dusseldorp

Liturgie:

Met God gaat de toekomst open!

votum en groet

NLB 287:1,2,5 *Rond het licht dat leven doet*

wetslezing

Ps.34:6,7,8 [Wiekslag 4-8]

gebed

lezen: Gen.41

Fil.3:12-16

Ps.105:8,9,10

preek: Gen.41:50-52

Ps.72:1,2,4

gebed

collecte

Opw.411 *Geprezen zij de Here*

zegen

Gemeente van Jezus Christus,

** [wie niet op God is afgestemd, houdt angst voor de toekomst]

‘Goedemorgen Farao, hebt u lekker geslapen?’

De bakker en de schenker brengen de koning van Egypte zijn vorstelijk ontbijt. Ook een Farao, die zichzelf als een god laat aanbidden, heeft eten en drinken nodig. Het zal een nieuwe bakker zijn, uiteraard, want de oude heeft de grillen van de Farao niet overleefd. Bij de Farao moet je altijd uitkijken, zoals bij alle wereldleiders. En hij ziet er nu ook niet heel fris en vrolijk uit. Eerder bezweet en angstig. ‘Lekker geslapen?’

‘Nee, hoe kom je erbij! Helemaal niet! Ik heb gedroomd. Verschrikkelijk gedroomd. Tot twee keer toe. Ik ben er naar van. De dromen liepen niet goed af. Twee nachtmerries in een nacht! Het voelt zo slecht! Wat gaat er gebeuren? Loopt de toekomst dood? Het houdt me bezig. Ik weet niet wat ik moet. Roep alle magiers en geleerden van Egypte bij elkaar. Zij moeten mij vertellen wat deze droom betekent.’ Heb je wel eens een nachtmerrie gehad? Dan weet je hoe naar je wakker wordt. Hoe de beelden door je hoofd heen blijven lopen. Hoe je bang kunt zijn dat je droom een voorteken is van naderend onheil. Hoe het moeite kost om je rust en nuchterheid weer terug te vinden.

Het is niet de eerste droom die we in de geschiedenis van Jozef tegenkomen. Eerst kreeg hij zelf bijzondere dromen. ‘De Meesterdromer’, noemden zijn broers hem. Voorzeggingen van God. Later kon hij de dromen van de schenker en de bakker in de gevangenis uitleggen. Maar nu heeft ook de Farao gedroomd. En hij is ‘hevig verontrust’. Of, om met de Willbrordvertaling te spreken: hij was in alle staten!

Er moet heel wat gebeuren voordat een wereldleider in paniek raakt. Trump of Poetin zul je niet snel wanhopig zien. Ze stralen altijd uit dat ze alles onder controle hebben. Maar als God bezig gaat, dan is een mens zijn vermeende controle snel kwijt. Over de gebeurtenissen, over de omgeving, maar ook over jezelf: je geest, je gevoel, je nuchterheid, je gezondheid. Trouwens, waar heb je eigenlijk echt controle over? Met geld kun je veel kopen. Met macht kun je veel naar je hand zetten. Met slimheid kun je veel regelen. Maar je gezondheid, de toekomst, je leven. Dit liggen in de handen van God. Alleen bij God gaat je toekomst open. Vertrouwen en rust vind je, als je op God bent afgestemd.

Maar als je God niet erkent? Dan kun je de vraag naar de toekomst misschien een poosje wegdrukken. Maar vroeg of laat steekt die de kop op. Maar je hebt geen zekerheden. Het roept angst op, als er onheil nadert. Hoe zou je rustig slapen als je geen vertrouwen hebt? Een nachtmerrie legt bloot waar de angst ligt: ‘Wat gaat er gebeuren? Waar ligt de weg naar de toekomst?’ De Farao raakt helemaal ontregelt. Hij voelt: ‘Ik heb iets belangrijks gezien. Het ziet er onheilspellend uit. Het maakt me bang. Wat moet ik doen?’ Je hoeft geen wereldleider te zijn om in paniek te raken. Als je onheil voelt naderen, de dood aan je leven klopt, je geen controle meer hebt en je geen aansluiting hebt met God. Wie niet op God is afgestemd, houdt angst voor de toekomst. De Farao raakt in paniek als voor hem een tipje van de sluier wordt opgelicht.

** [maar van God komt de waarheid over de toekomst]

‘Jozef, meekomen!’

‘Wat zeg je?’

‘Jozef, meekomen! Je moet voor de Farao verschijnen. De koning heeft vannacht angstige dromen gehad. Niemand kan hem gerust stellen. Toen dacht de schenker aan jou...’

O ja, die schenker. Twee jaar lang is hij Jozef zogenaamd vergeten. Aan zijn gevangenisperiode wil hij niet meer denken. Maar nu iedereen zenuwachtig op zoek is naar iemand die de droom van de Farao kan verklaren, nu komt hij naar voren; ‘O koning, met alle respect, zou ik iets mogen zeggen? Toen ik – samen met mijn collega – twee jaar geleden in de gevangenis zat vanwege mijn zonde, kregen wij beiden ook een verontrustende droom. In de gevangenis was een bijzondere jongen, een Hebreëer, die ons precies kon vertellen wat de droom betekende. Wat hij erover zei, kwam precies zo uit.’

‘Breng hem hier’. Jozef wordt gehaald, krijgt een snelle make-over en wordt voor de Farao gebracht. Zou niemand zich gewaagd hebben aan een interpretatie van de dromen van de Farao? Al die wijzen, priesters, waarzeggers, tovenaars, helderzienden, astrologen, spiritisten, geleerden en magiërs die Egypte had? Vast wel, maar kennelijk heeft het de Farao niet overtuigd. En al helemaal niet gerust gesteld. Want al die dromologen hadden geen aansluiting op de God van het leven. En dus was in hun woord geen waarheid. Gaf hun interpretatie geen rust. Gaf hun uitleg geen opening naar de toekomst.

Maar daar staat die jonge Hebreëer, vers uit de kerker. Bleke huid, grote ogen, nauwelijks aan het daglicht gewend. Het volk Israel zal dit verhaal vaak met genoegen hebben verteld. Hun jongen, tegenover al die wijzen van Egypte. Hun zoon, een slaaf, een vreemdeling, een gevangene, de minste van de mensen tegenover de machtigste van de wereld. Als ze dat romantische verhaal maar vertellen met eer aan God. ‘Het is niet aan mij om dromen te verklaren’, zegt Jozef, ‘uitleg van dromen is een zaak van God. Misschien wil God mij inzicht geven. Maar ik kan niet garanderen dat die gunstig voor u is.’

De Farao vertelt zijn droom opnieuw, van de zeven supervette koeien, die werden opgevreten door zeven afschuwelijk scharminkels, die van deze maaltijd toch geen grammetje aankomen. En zijn tweede droom van de zeven prachtig volle korenaren die werden verslonden door zeven loze en dorre aren.

‘Uw dromen zijn inderdaad bijzonder, Farao. Het zijn dromen van God. De God die boven de natuurkrachten staat. Die de regie over de wereld heeft. God maakt bekend wat Hij gaat doen in de komende tijd. Na zeven jaren welvaart met geweldige oogsten, zullen zeven extreem slechte jaren volgen. Die jaren zullen zo zwaar zijn, dat de goede jaren aan het einde vergeten zijn. Beide dromen betekenen hetzelfde. Waarmee God laat weten dat zijn besluit vaststaat en dat het zo zal gebeuren.’

De Farao schrikt. Die Hebreëer geeft woorden aan wat hij van binnen wel weet, maar niet wil weten. Hij heeft geen twijfel: dit is de waarheid. De dromen en de uitleg komen van God. Bij God ligt de waarheid over de toekomst. Het is alsof Jozef het gordijn opentrekt: wat je wilt verstoppen, komt aan het licht. Zijn angst krijgt woorden. Het onheil komt eraan. Zeven jaar misoogsten. Dat betekent armoede. Verzwakking. Slachtoffers. Revolutie. Vijanden. Het einde. De dood. Onafwendbaar.

** [wijsheid van God biedt een reddingsweg]

‘Maar majesteit...’

De koning schrikt op. O ja, die Hebreëer staat daar nog. Hij praat gewoon door.

Zo rustig, alsof hij niet net de ondergang van Egypte had voorspeld.

Wat heeft die jongen? Wie is die jongen?

‘Majesteit, alles is nog niet verloren. Als ik u een ongevraagd advies mag geven:

Zoek een verstandige en krachtige manager voor de komende jaren, die het centraal gezag over het land versterkt. Stel overal opzichters aan die in de komende zeven jaar 20% van de oogst opeisen en als reserve aanleggen. En bouw schuren in de steden om het graan op te slaan en te bewaken. Dan hebt u voor de periode van extreme droogte en zware hongersnood genoeg voedsel voor iedereen in het land.’

De koning leeft op. Deze bijzonder jongeman noemt niet alleen het onheil bij de naam, hij wijst ook een weg. Een weg van redding van de ondergang. Waar heeft hij die wijsheid van? Hij is niet bang om ongevraagd advies te geven. Waar heeft hij die vrijmoedigheid van? Zijn advies is goed voor heel het volk en niet alleen voor de rijken en de machtingen. Waar heeft hij die liefde van? Zijn plan doorbreekt de impasse en bevrijdt van de verlamming. Ze kunnen wat gaan doen! Waar heeft hij dat aanstekelijke van?

Wijsheid van God biedt een reddingsweg. De Farao weet onmiddellijk dat hij zo’n wijze en krachtige man niet hoeft te zoeken. Hij staat al voor hem: Jozef! ‘Zouden we iemand kunnen vinden die zo vervuld is van de Geest van God? Hij straalt de wijsheid, de liefde, de vrijmoedigheid en het aanstekelijke van God uit. Jij, jij zult mijn onderkoning zijn! Jij krijgt alle macht. In het paleis en in het land. Overal moeten de mensen doen wat jij zegt. Je wordt alleen geen Farao. Daar ligt de grens. Voor de rest geef ik je heel het land Egypte! Safenat-Paneach zul je heten: Hij die spreekt en men leeft op. De Farao schuift zijn zegelring af en doet die om de vinger van Jozef. Met groot ceremonieel stelt hij Jozef voor aan zijn volk: ‘Dit is Jozef. Ik ben blij met hem. Luister naar hem! Hij gaat ons redden!’

Die wijsheid van Jozef. Om in de goede jaren wat achteruit te leggen voor de slechte jaren. Het was revolutionair in Egypte. Vandaag niet minder. Het is niet gewoon om te sparen voor de toekomst. Om duurzaam spul te kopen. Want geld moet rollen. Er moet geconsumeerd worden. Geïnvesteed. Geproduceerd. Had de Nederlandse regering 20% achteruitgelegd van de aardgasopbrengsten, dan zag de situatie er nu anders uit. Had jij in de goede jaren de verleiding weerstaan om veel nieuwe spullen te kopen, dan had je nu minder krap gezeten. Had jij ervoor gekozen om niet zoveel te lenen bij de bank, dan had je nu meer mogelijkheden gehad. Ik ben geen econoom. Maar het lijkt mij dat het met Jozef verstandig is om ook rekening te houden met mindere tijden. Dat je ook naar de toekomst moet kijken.

Die liefde van Jozef. Om niet alleen voor de rijke elite een oplossing te bedenken, maar voor het hele volk. Dat was revolutionair in Egypte. Boeren en slaven hadden geen rechten. Alle rijkdom vloeide naar één punt, de rijken werden rijker en de armen werden armen. Maar Jozef respecteert het leven en de arbeid van ieder. Zijn plan is reddend en bevrijdend voor het hele volk. Hij doorbreekt het egoïsme en leert liefde. We hebben elkaar nodig om de toekomst te bereiken.

Jozef leert ons verstandig met de middelen om te gaan, en sociaal te zijn met elkaar. Maar dat is alleen nog maar de oppervlakte van het verhaal. Het is tegelijk ook een leer-verhaal over de weg door de dood en het oordeel heen. Over leven met de wijsheid van Gods Geest. Over voorbereid zijn op de toekomst. Over het nodig hebben van elkaar om de toekomst te bereiken. Wie zich laat leiden door Gods wijsheid, die staat niet met de rug naar de toekomst toe, maar met het gezicht.

** [sta jij persoonlijk met je gezicht naar de toekomst toe?]

Met God gaat de toekomst open. Er is een reddingsweg door de dood heen. Voor wie luistert naar zijn wijsheid. Met het gezicht naar de toekomst staat.

Ben jij iemand die met het gezicht naar de toekomst staat? Die keuzes maakt ter voorbereiding op het leven? Ben jij iemand die de reddingsweg gaat die God opent?

Dat doet een mens niet vanzelf. Dat vraagt om afrekening met het verleden. Om aanvaarding van het heden. En om toewending naar de toekomst.

Manasse. De eerste zoon van Jozef. 'God heeft mij al mijn ellende en het gemis van mijn familie doen vergeten', zegt Jozef erbij. Hij doet het boek van zijn verleden dicht. Kiest ervoor om zich niet te laten gijzelen door wat er is gebeurd. Hij laat bewust het onrecht los, doet haat en bitterheid weg en besluit om het verlies te nemen en met de pijn ervan te leren leven. Hij stelt zich niet meer als slachtoffer op, maar neemt verantwoordelijkheid. Manasse: het verleden is geweest. God heeft mij in de ruimte gezet.

Efraim. De tweede zoon wordt geboren. 'God heeft mij vruchtbaar gemaakt in het land van mijn ellende'. Een positieve naam. Vruchtbaar is zijn leven geworden. Door het geluk met zijn gezin en de toekomst die hij kan openen voor het volk. Daar ligt zijn doel, zijn bestemming. Daar ligt de belofte, het leven. Efraïm: de toekomst ligt open. God roept mij om tot zegen te zijn.

Die namen van zijn zonen. Die maken duidelijk hoe Jozef er persoonlijk in staat. Hij staat niet meer met het gezicht naar het verleden, maar met het gezicht naar de toekomst. En daar dankt hij God voor. Het lijkt op de houding die Paulus beschrijft: ik let niet meer op wat er achter mij ligt, maar strek mij uit naar wat voor mij ligt. Ik ga op mijn doel af: het leven dat in Christus Jezus voor mij klaarligt.

Jozef laat het verleden achter zich. Niet dat hij vergeet waar hij vandaan komt. Dat blijkt ook wel uit het vervolg van zijn leven. Ook niet dat hij zijn broers niet meer wil kennen. Ook niet dat hij zijn verleden wegzet in de vergeethoek. Want dan blijft het doorvreten. Maar wel dat hij ervoor kiest dat de herinneringen hem niet meer achtervolgen. Dat het gemis van zijn familie hem niet meer beheerst. Dat het onrecht hem niet meer met haat en wrok vervult. Dat hij – met hulp van God – het heden aanvaardt, in het hier-en-nu leeft en zich geeft aan de toekomst.

Om met het gezicht naar de toekomst te staan moet het verleden niet remmend werken. Daarvoor moet je soms hard aan het werk. Om te onderzoeken wie je bent. Welke bagage je bij je draagt. Wat je daarvan belemmert en wat je daarvan motiveert. Wat er aan je trekt en wat een steun in je rug is. Waar je pijn zit en waar je blijdschap ligt. Iedereen

komt dat tegen. De tekorten, de verliezen, de gemiste kansen, de schrijnende herinnering, de wrok en de schaamte. In de naamgeving van Jozefs zonen wordt een worsteling zichtbaar. Een geestelijke proces. En een goddelijke wijsheid.

Kan dat? Kan een mens loskomen van zijn of haar verleden? Kun je verwerken wat er is gebeurd? Kun je vergeven en vergeten? Zowel jezelf als een ander? Alleen met God! Geef het aan de Heer! Vraag vergeving voor je zonden. Breng bij hem je boosheid en je verdriet. Laat Hij de wrok en de bitterheid van je afnemen. Laat Hem het gemis opvullen. Zodat het jou er niet van weerhoudt om het goede te doen. En jij ruimte vindt om vruchtbaar bezig te zijn. Anderen tot een zegen.

Elke keer als Jozef zijn zoons roept, herinnert hij zich wat God hem deed vergeten en waartoe God hem roept. Manasse! Efraim! O ja, niet terugkijken in wrok, me niet laten verlammen door schaamte, maar aandacht geven aan wat de Heer mij hier en nu te doen geeft. Met God gaat de toekomst open. Dat speelt in het leven van Jozef, die na het dieptepunt in zijn levensverhaal ineens op het hoogste podium staat. Met een missie om te redden. Het speelt voor het volk van Egypte en de omringende volken. Die dankzij Jozef de extreme honger zullen overleven. Maar er ligt ook een heel persoonlijke vraag in: sta jij met het gezicht naar de toekomst toe? Kun je met Gods hulp je losmaken van wat je belemmert en je toewijden aan je roeping?

** [vertrouw dan dat de toekomst aan de Heer is]

Bij hem moet je zijn! Zegt de Farao. Het is Jozef voor en Jozef na. Ga maar naar Jozef! Bij Jozef moet je zijn!

Jozef blijft niet achter het bureau zitten, maar gaat het land in. Steeds weer. Eerst om met de boeren te praten en hen uit te leggen waarom er 20% belasting wordt geheven. 'En Jozef verzamelde het graan, zoveel dat het niet eens meer geteld kon worden.' Daarna trekt Jozef opnieuw door het land om de schuren te openen en het graan te verkopen aan ieder die dat wil. Men betaalt daar een prijs voor, zeker. Eerst betaalt men met geld, daarna met het vee, vervolgens met het land en ten slotte met het eigen leven. Na de veertien jaar is alles en iedereen eigendom van de Farao. Een sterk centraal gezag, maar met een sociaal beleid. Zolang het gebeurt in de geest van Jozef. Mede daardoor blijft Egypte eeuwenlang een wereldmacht. Het is Jozef om wie alles draait.

Zo zet God Jozef op de juiste plek. Zodat de toekomst werkelijk opengaat. Niet alleen de toekomst voor Jozef. Niet alleen de toekomst voor Egypte. Niet alleen de toekomst van Jozefs familie, die het volk van God zal worden. Maar de toekomst van de mensheid. Een stap verder op weg naar de grote Verlosser. Hoe mooi is Gods beleid en regie! Het kwaad moet meewerken ten goede. Het persoonlijk kwaad dat Jozef overkwam. Maar ook de ramp van de extreme hongersnood. God gebruikt het voor zijn reddingsplan. De toekomst blijft open. Dat is de wijsheid van Gods Geest.

Wat jij ermee moet? Met dit verhaal van vroeger? Uit een totaal andere wereld en een totaal andere tijd?

Nou, het is eerst aan jezelf: waar laat jij je aanspreken door deze geschiedenis?

In het verhaal zitten veel aanknopingspunten om in je eigen leven mee te nemen. Ik heb geprobeerd om het zo te vertellen dat die aanknopingspunten zichtbaar worden.

Over eerlijkheid en vrijmoedigheid, ook als de waarheid ongemakkelijk is.
Over wijsheid in het omgaan met welvaart en armoede.
Over respect en liefde voor ieder mens.
Over vrede vinden met je verleden en ruimte vinden voor je roeping.

Al deze dingen bij elkaar verkondigen maar één boodschap: Bij God gaat de toekomst open. Ga niet met je rug naar de toekomst toe staan, maar met je gezicht. Dan komen angsten tot rust en smelt onzekerheid weg. Die toekomst begint bij het luisteren naar de Verlosser die God heeft gezonden. Hij verlost je van je verleden, van je zonden, van je schade. Hij opent de toekomst en geeft je de wijsheid om daarheen – samen met anderen – op weg te gaan. Hij roept je en stelt je tot een zegen. Leef met Hem. Vanuit Hem en leef naar Hem toe!

Amen